

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1984/85:6

om semester

Sammanfattning

Utskottet behandlar i betänkandet regeringens skrivelse 1984/85:67 om utredning av vissa semesterfrågor och fem motioner från allmänna motionstiden tidigare i år.

Utskottet föreslår att regeringens skrivelse läggs till handlingarna utan erinran. I skrivelsen anförs bl. a. att en utredning om inrättande av en semesterlönefond f. n. inte bör genomföras på det sätt som riksdagen tidigare förutsatt samt att utredningsarbetet i semesterfrågor i övrigt bör bedrivas dels inom arbetsmarknadsdepartementet, dels i nära samarbete med delegationen för arbetstidsfrågor (DELFA).

Fyra motioner avstyrks med hänvisning till ovan nämnda skrivelse. I motionerna yrkas bl. a.

- förenkling av nuvarande semesterlag
- begränsning av semestergrundande ledighet
- inrättande av en allmän semesterfond
- semesterersättning vid arbetslöshet

Vpk:s företrädare i utskottet har avlämnat två reservationer vari yrkas bl. a. att den av riksdagen år 1982 föreslagna utredningen i semesterfrågor skall genomföras. Moderata samlingspartiets representanter har avgivit ett särskilt yttrande på denna punkt.

Vidare avstyrker utskottet, efter yttrande av jordbruksutskottet, en motion som bl. a. förordar en utbyggnad av avbytarverksamheten åt jordbrukare med anlitande av arbetslösa ungdomar. Centerpartiets representanter i utskottet har reserverat sig i denna fråga.

Motionerna

1983/84:699 av Lennart Brunander (c) och Kerstin Andersson (c)

I motionen yrkas

1. att riksdagen uttalar att lantbrukare i likhet med andra grupper i samhället skall ha rätt till fem veckors semester,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtgärder för att ge arbetslösa ungdomar sysselsättning inom jordbruksnäringen.

1983/84:1901 av Lars Ahlström m. fl. (m, c, fp)

I motionen yrkas

3. att riksdagen hos regeringen begär en särskild översyn av semesterlagen i enlighet med riktlinjerna som anförs i motionen.

Yrkandena 1 och 2 har behandlats i betänkande AU 1984/85:2.

1983/84:1935 av Ove Karlsson m. fl. (s)

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om en utredning som syftar till att en allmän semesterfond inrättas samt i övrigt som sin mening ger till känna vad som i motionen har anförts om bristande ekonomiska förutsättningar vid semesteruttag.

1983/84:1951 av Bengt-Ola Rytta m. fl. (s)

I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om det angelägna i att arbetslöshetsersättningen görs semesterersättningsgrundande.

1983/84:2029 av Alf Wennerfors m. fl. (m)

I motionen yrkas

15. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära en översyn av semesterlagen.

Yrkandena 1–10 och 16 behandlas i betänkande AU 1983/84:3, yrkandena 11–14 i betänkande AU 1983/84:4 samt yrkandena 17–18 i betänkande AU 1983/84:2.

Regeringens skrivelse 1984/85:67

I skrivelsen bereds riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförs om utredning av vissa semesterfrågor.

Bakgrund

Semesterlagen

Semesterlagens (1977:480, ändrad senast 1982:90) bestämmelser omfattar alla arbetstagare. Semesterlagen är i stora delar tvingande men flera bestämmelser i den är dispositiva och kan ersättas med centrala kollektivavtal.

De viktigaste semesterförmånerna är enligt lagen semesterledighet, semesterlön och semesterersättning. Arbetstagare har enligt huvudregeln, utan krav på intjänande, rätt till 25 semesterdagar varje år. Lördagar och söndagar räknas normalt inte som semesterdagar, inte heller helgdagar och de viktigaste helgdagsaftnarna. Rätten till semesterledighet gäller den nyanställda lika väl som den som har varit anställd tidigare hos arbetsgivaren. För att få ut semesterlön under semestertiden måste arbetstagaren däremot ha tjänat in sådan lön under det närmast föregående semesteråret (1 april–31

mars), i lagen kallat intjänandeåret.

Lagen ger vidare arbetstagare rätt till en sammanhängande semesterledighet om minst fyra veckor under tiden juni–augusti. Avvikelser härifrån får göras när det finns särskilda skäl.

Semesterlön utgör 12 % av arbetstagarens lön under intjänandeåret. Av betydelse för semesterlönens storlek är även bestämmelserna om s.k. semesterlönegrundande frånvaro, dvs. frånvaro under vilken arbetstagaren tjänar in semesterlön. Sådan frånvaro är ledighet på grund av sjukdom, föräldraledighet, ledighet på grund av risk för överföring av smitta, ledighet för viss utbildning enligt studieledighetslagen och viss facklig utbildning samt ledighet på grund av viss militärtjänst, vapenfri tjänst och civilförsvartjänst. Den tid under vilken frånvaron ger rätt till semesterlön är dock begränsad, vid t. ex. sjukdom till 180 dagar.

Den som har rätt till mer än 20 betalda semesterdagar får spara överskjutande semesterdagar under en femårsperiod.

Semesterersättning utgår till den som slutar sin anställning utan att ha fått ut intjänad semesterlön. Denna ersättning beräknas på i princip samma sätt som semesterlönen.

Arbetsgivare som bryter mot semesterlagen kan ådömas skadestånd.

Utöver semesterlagen finns i lag (1963:115, ändrad 1977:481) bestämmelser om förlängd semester för vissa arbetstagare med radiologiskt arbete i vilket arbetstagaren utsätts för joniserande strålning i sådan utsträckning att menlig inverkan kan befaras av det.

Utredning

I samband med semesterlagens antagande tillsattes en kommitté – 1978 års semesterkommitté (Dir. 1977:107) – med uppgift att följa den nya semesterlagens tillämpning samt utreda bl. a. frågan om inrättande av en semesterlönefond för all semesterlön. Den dåvarande regeringen beslutade i oktober 1981 att lägga ned detta utredningsarbete med hänvisning till att nya semesterreformer eller finansieringssystem inte rymdes inom de samhälls-ekonomiska ramar som då rådde. Med anledning av en motion till riksdagen år 1982 (1981/82:557) föreslog socialutskottet (SoU 1982/83:4) att det nedlagda utredningsarbetet borde återupptas snarast och resultatet därav redovisas för riksdagen. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr 1982/83:18).

Utskottet

Nuvarande semesterlag har med smärre justeringar gällt sedan den 1 januari 1978. Frågan om *utredning av vissa frågor som rör semesterlagen* tas upp dels i regeringens skrivelse 1984/85:67, dels i tre motioner – 1901, 1935 och 2029.

I regeringens skrivelse framhålls att det är angeläget att det nu sker en

prioritering av utredningsfrågorna på semesterrättens område. Frågan om inrättande av en semesterlönefond griper långt in i det nu befintliga regelsystemet och innefattar betydande ekonomiska konsekvenser. En sådan fond är enligt skrivelsen en för arbetstagarna viktig reformfråga som det finns anledning att noggrant pröva. Vissa andra semesterreformer bör emellertid i dagsläget behandlas med förtur. Inte minst viktigt är önskemålet att få semesterlagstiftningen enklare och lättfattligare i olika avseenden.

Enligt vad som anförs i skrivelsen bör frågan om inrättande av en semesterfond f. n. inte bli föremål för utredning och förslag på det sätt som förutsattes i riksdagens tidigare nämnda beslut. Utredningsarbetet på semesterrättens område bör t. v. i stället begränsas dels till vissa mindre reformfrågor som låg inom ramen för utredningsarbetet i 1978 års semesterkommitté, dels till vissa andra frågor av närmast lagteknisk natur, kraven på förenklingar i lagen m. m. Med denna inriktning på utredningsarbetet är det enligt skrivelsen inte ändamålsenligt att nu tillsätta någon ny semesterkommitté. Vissa av reformfrågorna bör i stället övervägas i samråd med och med hänsyn tagen till det arbete som bedrivs i delegationen för arbetstidsfrågor (DELFA). Det gäller bl. a. sådana reformer som, om de genomförs, kommer att innebära materiellt förbättrade semesterförmåner för arbetstagarna. Hit hör bl. a. intjänande av semester under föräldraledighet och särskilda semesterregler för personer med radiologiskt arbete. Sådana semesterreformer har ett nära samband med arbetstidsfrågor över huvud, och de lämpar sig därför väl att behandlas i nära samarbete med DELFA. Även frågan om semesterersättning för arbetslösa bör övervägas i den ordningen.

Vidare anförs i regeringens skrivelse att de mera rättsligt betonade frågorna, kraven på förenklingar och ökad flexibilitet i regelsystemet m. m., bör genomgåas inom den särskilda beredningsgrupp för arbetsrättsfrågor som är knuten till arbetsmarknadsdepartementet. Målsättningen bör här vara att i de fall det visar sig behövt skapa enklare och mera praktiska lösningar på problemen än som har skett i den gällande lagen. Då bör man också beakta den anpassning som redan har skett genom kollektivavtal.

En översyn av semesterlagen krävs i moderata samlingspartiets kommittemotion 2029. Som skäl härför anför motionärerna att semesterlagen är detaljerad och ohanterlig samt att det är först efter tillkomsten av kollektivavtal på större delen av arbetsmarknaden som regler kunnat skapas som möjliggör en rimlig handläggning av frågor rörande de anställdas semester. För många mindre företag vållar den nuvarande ordningen enligt motionärernas mening tolkningssvårigheter. Vidare framhålls att för företag som saknar kollektivavtal gäller semesterlagen fullt ut samt att dessa företag ständigt riskerar att feltolka lagen.

Även i motion 1901 av Lars Ahlström m. fl. (m, c, fp) krävs en översyn av semesterlagen. Motionärerna förordar en analys av effekterna av arbetstagarnas rätt att spara semester och föreslår dels att reglerna för beräkning av semesterlön förenklas, dels att begränsningar skall ske när det gäller

semestergrundande frånvaro. De anför i den senare frågan att det är stötande att ett litet företag med t.ex. fem anställda kan bli tvunget att betala semesterlön för en flerårig studieledighet som syftar till övergång till annat yrke eller annat företag.

Förslaget till utredning av semesterlagen är i motion 1935 av Ove Karlsson m. fl. (s) kopplat till ett krav om ett förbättrat semesterstöd i form av en allmän semesterfond. Som bakgrund till förslaget framhåller motionärerna att 37 % av de fackligt anslutna inte har råd att göra en semesterresa eller möjlighet att hyra fritidsbostad. Även andra grupper sägs ha mycket begränsade möjligheter att tillgodogöra sig en semester. Här nämns långtidsarbetslösa och låginkomsttagare.

Utskottet delar den uppfattning som förs fram i regeringens ovan nämnda skrivelse att prioriteringen när det gäller utredning av regelsystemet för semester f. n. bör gälla andra frågor än införandet av en semesterlönefond. I skrivelsen föreslås emellertid att sådana reformer vars genomförande innebär materiellt förbättrade semesterförmåner för arbetstagarna bör övervägas i samråd med och med hänsyn tagen till det arbete som bedrivs av delegationen för arbetstidsfrågor (DELFA). Någon särskild utredning om införande av en allmän semesterfond som föreslås i motion 1935 bör mot den bakgrunden inte ske, och motionen bör därför inte föranleda någon åtgärd.

Det förefaller enligt utskottets mening också lämpligt att – som föredragande statsrådet föreslår – låta den särskilda beredningsgruppen för arbetsrättsfrågor som är knuten till arbetsmarknadsdepartementet behandla de krav på förenklingar och ökad flexibilitet i regelsystemet som har föreslagits i skilda sammanhang. Yrkandena i motionerna 1901 och 2029 är därmed i allt väsentligt tillgodosedda, varför motionerna i denna del kan avslås av riksdagen.

I sammanhanget föreslår utskottet också att regeringens skrivelse 1984/85:67 läggs till handlingarna utan erinran från riksdagens sida.

Bengt-Ola Rytter m. fl. (s) påpekar i motion 1951 att för de grupper som får bära den ekonomiska krisens tyngsta bördor – arbetslöshet – är en riktig semester ouppnåelig. Man har ingen eller en mycket liten semesterlön. Det erinras vidare om att även om en f. d. arbetslös har arbete vid den aktuella semestertiden inträffar att arbetsplatsen stängs. Problemets omfattning beskrivs med exempel från en avdelning inom Svenska byggnadsarbetarförbundet. Motionärernas slutsats är att mellan tre femtedelar och två tredjedelar av medlemmarna i den aktuella avdelningen genom arbetslöshet i genomsnitt förlorar sju à åtta semesterersättningsberättigade dagar. Motionärerna föreslår mot den bakgrunden att *arbetslöshetersättningen skall göras semesterersättningsgrundande*.

Frågan om arbetslöshet som semestergrundande frånvaro har varit aktuell tidigare och behandlades bl. a. i samband med att den nuvarande semesterlagen tillkom, men hänsköts till fortsatt utredning. Den tidigare nämnda utredningen på semesterrättens område som lades ned hösten 1981 hade till

uppgift att utreda frågan. I regeringens ovan behandlade skrivelse om utredning av vissa semesterfrågor anføres nu att frågan om semesterersättning för arbetslösa kommer att prövas inom arbetsmarknadsdepartementet i anslutning till det arbete som bedrivs inom DELFA. Motion 1951 bör med hänsyn därtill inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Semestervillkoren för lantbrukare tas upp av Lennart Brunander (c) och Kerstin Andersson (c) i motion 699. Motionärerna yrkar dels att riksdagen skall göra ett uttalande om att lantbrukare i likhet med andra grupper i samhället skall ha rätt till fem veckors semester, dels att en utbyggnad skall ske av den s. k. avbytarverksamheten inom jordbruket. I motionen anføres att lantbrukarna har sämre semestervillkor än anställda. Det system med avbyttjänst som införts ger f. n. lantbrukaren möjlighet till högst tio dagars semester per år. Målet bör enligt motionärerna vara en successiv utbyggnad under 1980-talet till fem veckors semester med avbytare. Fullt utbyggt skulle systemet kosta 800 milj. kr. AMS föreslås svara för utbildningen av de ungdomar som skulle tjänstgöra som avbytare. Lantbrukets Avbyttjänst AB skulle svara för administrationen. Verksamheten skulle kunna ge 6 000 nya arbetstillfällen fördelade över hela landet.

Jordbruksutskottet har yttrat sig (se bilaga) över motion 699 och därvid erinrat om att enligt de av riksdagen godkända grunderna för en utbyggnad av avbyttarservicen inom jordbruket har det inte ansetts lämpligt att i detalj besluta om hur och i vilken takt utbyggnaden av avbyttarservicen skall ske. Takt i utbyggnaden får i praktiken anpassas till de medel som årligen kan ställas till verksamhetens förfogande. Kostnaden för avbyttartjänsten finansieras med medel som avdelas i samband med överläggningarna om priserna på jordbrukets produkter. Detta innebär att jordbrukarkollektivet solidariskt svarar för de kostnader som inte täcks av avgifter från dem som anlitar avbyttarservicen för planlagd ledighet.

Jordbruksutskottet framhåller att det givetvis är angeläget att målet för avbyttarservicen uppnås så snart som möjligt. Detta mål är att samtliga familjelantbrukare liksom andra jämförbara grupper yrkesverksamma skall kunna beredas regelbunden ledighet och semester. Takt i uppbyggnaden och formerna härför bör dock enligt jordbruksutskottet alltjämt bestämmas på grundval av vad man kan komma överens om i samband med de årligen återkommande överläggningarna rörande priserna på jordbruksprodukter. Jordbruksutskottet förordar mot bl. a. denna bakgrund att någon riksdagens åtgärd inte vidtas med anledning av motion 699. Företrädarna för centerpartiet i jordbruksutskottet ger i en avvikande mening motionärernas förslag sitt stöd.

Arbetsmarknadsutskottet vill för sin del understryka vikten av att jordbrukarna får samma möjligheter till semester som andra företagare. Det är därför väsentligt att avbyttarsystemet byggs ut. Utskottet utgår ifrån att de möjligheter detta innebär ur sysselsättningssynpunkt tillvaratas och att utbildningsbehovet beaktas. Arbetsmarknadsutskottet ansluter sig i övrigt

till den bedömning jordbruksutskottet gjort och avstyrker därmed motion 699.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *utredning av vissa semesterfrågor*
att riksdagen med avslag på motionerna 1983/84:1901 yrkande 3, 1983/84:1935 och 1983/84:2029 yrkande 15 lägger regeringens skrivelse 1984/85:67 till handlingarna,
2. beträffande *semesterersättning till arbetslösa*
att riksdagen avslår motion 1983/84:1951,
3. beträffande *semestervillkoren för lantbrukare*
att riksdagen avslår motion 1983/84:699.

Stockholm den 13 november 1984

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

FRIDA BERGLUND

Närvarande: Frida Berglund (s), Alf Wennerfors (m), Erik Johansson (s), Lars Ulander (s), Anders Högmark (m), Karin Flodström (s), Arne Fransson (c), Gustav Persson (s), Sonja Rembo (m), Lars-Ove Hagberg (vpk), Sten Östlund (s), Bo Nilsson (s), Håkan Stjernlöf (m), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) och Karl Erik Eriksson (fp).

Reservationer

1. Utredning av vissa semesterfrågor (mom. 1)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar "Utskottet delar" och slutar "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Som framgår av motion 1935 finns det stora grupper i samhället som med nuvarande regler för semesterlön och semesterersättning inte har råd till en meningsfull semester. Det gäller främst långtidsarbetslösa och låginkomsttagare. Det är angeläget att ett semesterstöd snarast införs för dessa grupper. En allmän semesterfond erbjuder de bästa formerna för ett sådant stöd. Riksdagen biföll hösten 1982 ett socialdemokratiskt motionsyrkande att det år 1981 nedlagda utredningsarbetet om semesterfrågorna borde återupptas. Bl. a. gällde detta frågan om en särskild semesterfond. Utskottet finner mot bakgrund av detta riksdagsbeslut att det är hög tid att den föreslagna

utredningen snarast kommer till stånd. Riksdagen bör därför inte godta regeringens aviserade tillvägagångssätt att i enlighet med skrivelse nr 67 utreda frågan om en semesterfond i annan ordning. Införandet av en semesterfond är ett viktigt inslag i jämställdhetspolitiken. En sådan reform bör därför skyndsamt utredas av en parlamentariskt sammansatt kommitté. Kommittén bör också ta sig an andra frågor rörande ändringar i semesterlagen. Mot denna bakgrund bör motionerna 1901 och 2029 inte föranleda någon åtgärd utan bör avslås av riksdagen.

Vad utskottet anfört ovan med anledning av regeringens skrivelse och med tillstyrkan av motion 1935 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *utredning av vissa semesterfrågor*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:1935 och med anledning av regeringens skrivelse 1984/85:67 samt med avslag på motionerna 1983/84:1901 yrkande 3 och 1983/84:2029 yrkande 15 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. *Semesterersättning till arbetslösa (mom. 2)*

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar "Frågan om" och på s. 6 slutar "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motion 1951 saknar de grupper i samhället som bär de tyngsta bördorna i den nuvarande ekonomiska krisen, dvs. de arbetslösa, ofta möjlighet till en meningsfull semester. Semesterlönen resp. semesterersättningen blir för låg för att bekosta t. ex. en semesterresa. Detta problem skulle få sin lösning genom införande av en allmän semesterlönefond som utskottet förordat i det föregående. I avvaktan härpå bör arbetslöshetsersättningen göras semestergrundande. En sådan reform bör kunna genomföras tämligen omgående. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag av denna innebörd i 1985 års budgetproposition. Utskottet tillstyrker alltså motion 1951. Det anförda bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *semesterersättning till arbetslösa*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:1951 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. *Semestervillkoren för lantbrukare (mom. 3)*

Arne Fransson (c) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar "Arbetsmarknadsutskottet vill" och på s. 7 slutar "motion 699" bort ha följande lydelse:

Arbetsmarknadsutskottet vill först liksom i motion 699 stryka under betydelsen av att lantbrukarna tillförsäkras samma möjligheter till semester som andra yrkesgrupper. Detta förutsätter en successiv utbyggnad av lantbrukets avbyttjänst. Dagens resurser räcker till högst tio dagars semester per år. Målet bör vara en fullt utbyggd verksamhet som ger lantbrukarna möjlighet till fem veckors semester år 1990. Som påpekas i den avvikande mening som centerpartiets företrädare i jordbruksutskottet fogat till detta utskotts yttrande bör avbytarsystemets fortsatta utbyggnad även fortsättningsvis behandlas vid de årliga överläggningarna om priserna på jordbrukets produkter. Överläggningarna bör emellertid enligt arbetsmarknadsutskottets mening bygga på att staten tar ett grundläggande ekonomiskt ansvar för att systemet snarast får en uppläggning som garanterar att det fungerar på avsett sätt och byggs ut med sikte på att det avsedda målet nås år 1990. Det är som påpekas i motionen lämpligt att med hänsyn till sysselsättningsläget bland ungdomarna göra en betydande utbyggnad av avbyttjänsten de närmaste åren. En fullt utbyggd verksamhet skulle nämligen leda till att 6 000 nya arbetstillfällen tillskapas. AMS bör svara för utbildning av dem som skall arbeta som avbytare. Lantbrukets avbyttjänst AB bör svara för administrationen. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag till en utbyggd avbyttjänst för lantbruket enligt här redovisade riktlinjer. Vad utskottet här anfört med tillstyrkan av motion 699 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. *beträffande semestervillkoren för lantbrukare*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:699 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

Utredning av vissa semesterfrågor (mom. 1)

Alf Wennerfors, Anders Högmark, Sonja Rembo och Håkan Stjernlöf (alla m) anför:

Vi konstaterar att enligt regeringens skrivelse nr 67 kommer de frågor som berörs i motionerna 2029 och 1901 och som gäller krav på förenklingar i nuvarande regelsystem i fråga om semester och möjligheter till ökad flexibilitet att tas upp inom den särskilda beredningsgrupp för arbetsrättsliga frågor som är knuten till arbetsmarknadsdepartementet. Vi utgår ifrån att beredningsgruppen med skyndsamhet behandlar de semesterfrågor som uppmärksammas i ovan nämnda motioner med hänsyn till de tolkningsproblem som nuvarande semesterlag ger upphov till. Effekterna av arbetstagarers rätt att spara semester bör då analyseras samt reglerna för beräkning av semesterlön/semesterersättning ses över i syfte att åstadkomma förenklingar i dessa regler. Småföretagens speciella problem i dessa hänseenden bör

speciellt uppmärksammas. Till vad som anförs i utskottets text om kravet på införande av en allmän semesterfond vill vi tillägga att det under överblickbar tid kommer att saknas ekonomiska förutsättningar att genomföra ett dylikt fondsystem.

Jordbruksutskottets yttrande**1984/85:1 y****om semestervillkoren för lantbrukare, m. m.***Till arbetsmarknadsutskottet*

Den 5 september 1984 har arbetsmarknadsutskottet beslutat inhämta yttrande över motion 1983/84:699 av Lennart Brunander och Kerstin Andersson (båda c) om semestervillkoren för lantbrukare, m. m.

I motionen förordas en utbyggd avbytarverksamhet inom jordbruket. Den nuvarande verksamheten uppges ge lantbrukarna möjlighet till högst tio dagars semester per år. Målet bör enligt motionärerna vara att successivt under 1980-talet genomföra möjlighet till fem veckors semester för lantbrukarna. När systemet är fullt utbyggt år 1990 skulle det kunna ge 6 000 nya arbetstillfällen för avbytare och därmed ge ökade sysselsättningsmöjligheter för arbetslösa ungdomar. Kostnaden för det fullt utbyggda systemet anges av motionärerna till 800 milj. kr.

Utskottet

Avbytarverksamheten administreras av Lantbrukets avbyttjänst AB med LRF som huvudman och under lantbruksstyrelsens tillsyn. Verksamheten startades vid mitten av 1970-talet. På grundval av förslag från en särskild utredare presenterades i proposition 1977/78:154 grunder för en utbyggnad av verksamheten med start den 1 januari 1979. Dessa grunder godkändes av riksdagen på förslag av jordbruksutskottet i ett i den delen enhälligt betänkande (JoU 1977/78:34).

Till grund för riksdagens beslut låg en av regeringen hösten 1976 tillsatt särskild utredning som i februari 1978 lämnade ett betänkande, vari föreslogs att avbytarverksamheten, som år 1977 anlätades av ca 5 400 djurägare och sysselsatte ca 500 ordinarie avbytare, under en tioårsperiod byggdes ut så att den vid periodens slut kunde tillgodose efterfrågan på avbytare för såväl planlagd ledighet som vid lantbrukares sjukdom och militärinkallelse. Det totala behovet av avbytare beräknades till ca 5 300, varav ca 3 500 heltidsanställda och återstoden deltidsanställda. Rekryteringsbehovet beräknades stiga från ca 600 år 1979 till ca 1 600 år 1989. När verksamheten var fullt utbyggd beräknades ca 1 100 avbytare behöva rekryteras årligen.

De av riksdagen godkända grunderna för en utbyggnad av avbytarservicen inom jordbruket innebär i korthet att utbyggnaden i första hand bör syfta till att göra det möjligt för familjelantbrukarna att liksom andra yrkesverksamma kunna ta ut regelbunden ledighet och semester. Det har inte ansetts lämpligt att i detalj besluta om hur och i vilken takt utbyggnaden av

avbytarserVICEN skall ske. Inom en tioårsperiod borde det dock vara möjligt att nå målet att alla lantbrukare som så önskar skall kunna erbjudas avbytare vid sjukdom, regelbunden ledighet, semester och militär repetitionsutbildning. Takten i utbyggnaden får i praktiken anpassas till de medel som årligen kan ställas till förfogande för att begränsa kostnaderna för den enskilde och till möjligheterna att rekrytera avbytare. Kostnaderna för den planlagda ledigheten finansieras med medel som avdelas i samband med överläggningarna om priserna på jordbrukets produkter. Detta innebär att jordbrukarkollektivet solidariskt svarar för de kostnader, som inte täcks av avgifter från dem som anlitar avbytarserVICEN för planlagd ledighet.

För budgetåret 1978/79 anslogs 25 milj. kr. för avbytarverksamheten. Motsvarande belopp utgör för innevarande budgetår 100 milj. kr. Inkomster-na av avgifter från dem som anlitar avbytarserVICEN kan beräknas f. n. uppgå till sammanlagt 50 à 60 milj. kr. för år räknat.

I motion 1983/84:699 framlagt förslag innebär bl. a. att riksdagen skulle göra ett uttalande av innebörd att i första hand familjelantbrukare inom animalieproduktionen bör tillförsäkras möjlighet till fem veckors semester. Målet borde uppnås år 1990. En utbyggnad av avbytarssystemet i enlighet härmed är enligt motionärernas mening en sådan jämlikhetsreform i samhällets intresse, som motiverar statliga insatser.

Som arbetsmarknadsutskottet förra året framhöll vid behandlingen av en motion med motsvarande yrkanden (AU 1983/84:18) innebär motionen i sak ett önskemål om att åtgärder vidtas för att påskynda genomförandet av det av statsmakterna tidigare fattade principbeslutet, med en förändrad målsättning och med anlitan- de av nya finansieringsvägar. För så väsentliga förändringar av principerna för avbytarssystemets uppbyggnad som här föreslås krävs självfallet mera djupgående överväganden. Enligt jordbruks- utskottets mening har emellertid några tillräckligt starka motiv för den i motionen förordade omläggningen av systemet inte förebragts. Såväl principiella som statsfinansiella skäl talar mot en lösning i enlighet med motionärernas förslag.

Givetvis är det angeläget att målet för avbytarserVICEN, nämligen att samtliga familjelantbrukare liksom andra jämförbara grupper yrkesverk- samma skall kunna beredas regelbunden ledighet och semester, uppnås så snart som möjligt. Enligt utskottets uppfattning bör dock takten i uppbyggnaden och formerna härför alltjämt bestämmas på grundval av vad man kan komma överens om i samband med de årligen återkommande överläggningarna rörande priserna på jordbruksprodukter.

Utskottet vill i förevarande sammanhang slutligen fästa uppmärksamheten på att 1983 års livsmedelskommitté, som i dagarna väntas lämna sitt slutbetänkande, bl. a. haft till uppgift att belysa inkomster, privatkonsumtion, sparande, förmögenhetsställning och standardutveckling för olika kategorier jordbrukare samt göra motsvarande studie för såväl andra företagare som löntagargrupper.

Mot angiven bakgrund har utskottet inte ansett sig böra för sin del förorda någon särskild riksdagens åtgärd med anledning av den remitterade motionen.

Stockholm den 25 oktober 1984

På jordbruksutskottets vägnar
EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Håkan Strömberg (s), Ove Karlsson (s), Hans Wachtmeister (m), Gunnar Olsson (s), Martin Segerstedt (s), Sven Eric Lorentzon (m), Jan Fransson (s), Margareta Winberg (s), Börje Stensson (fp), John Andersson (vpk), Jan-Eric Virgin (m), Bengt Kronblad (s), Lennart Brunander (c) och Bo Arvidson (m).

Avvikande mening

Einar Larsson och Lennart Brunander (båda c) anför:

Avbyttjänsten inom lantbruket har snart fungerat i ett tiotal år. Avsikten med avbyttjänsten, som tillkom på initiativ av LRF, var att bereda lantbrukarna med andra yrkesverksamma grupper likvärdiga möjligheter till ledighet för semester, sjukdom och andra ändamål. Som redovisas i motion 1983/84:699 av Lennart Brunander och Kerstin Andersson (båda c) står vi, trots beaktansvärda insatser, ännu långt från detta mål. Lantbrukarna har således i dag blygsammare semestervillkor än vad 1938 års semesterlag erbjöd dåtidens anställda. En betydligt snabbare utbyggnad av avbyttarsystemet än vad som hittills visat sig möjligt är enligt vår mening nödvändigt. De åtgärder om anges i motion 699 utgör härvidlag en lämplig väg.

Utskottsmajoriteten framhåller att det givetvis är angeläget att målet för avbyttarservicen, nämligen att samtliga familjelantbrukare liksom andra jämförbara grupper yrkesverksamma skall kunna beredas regelbunden ledighet och semester uppnås så snart som möjligt. Enligt majoritetens uppfattning bör dock takten i uppbyggnaden och formerna härför alltjämt bestämmas på grundval av vad man kan komma överens om i samband med de årligen återkommande överläggningarna rörande priserna på jordbruksprodukter. Även vi anser att avbyttarservicens fortsatta utbyggnad alltjämt bör diskuteras vid de årliga prisöverläggningarna. Överläggningarna bör dock för att ge tillfredsställande resultat bygga på att staten tar ett grundläggande ekonomiskt ansvar för att systemet snarast får en uppläggning som garanterar att det verkligen fungerar på avsett sätt. Som anføres i motionen är utbyggnaden av avbyttarsystemet en viktig jämlikhetsreform i samhällets intresse, som därför motiverar statliga insatser.

Vi vill fästa uppmärksamheten på att det exempelvis i Norge finns ett utbyggt avbytarsystem som gör det möjligt för lantbrukarna och medhjälpan- de familjemedlemmar att åtnjuta ledighet i likhet med andra yrkesverksamma. I systemet ingår bl. a. att kommunerna erbjuder vikarier, för vilka kostnaderna bestrids dels av staten, dels av kommunerna. Även i Finland prövas ett system, där kommunerna i förekommande fall biträder med vikarier vid lantbrukarnas ledighet.

Enligt vår mening borde utskottet i sitt yttrande till arbetsmarknadsutskottet ha föreslagit att statligt stöd sätts in för att så snabbt som möjligt nå en fullständig utbyggnad av avbytarservicen.